

Wyrok z dnia 8 lipca 2005 r.

I UK 11/05

Stwierdzenie prawomocnym wyrokiem, że inwalidztwo warunkujące prawo do renty nie było następstwem zranień, kontuzji i innych obrażeń lub chorób doznanych w walce z wrogiem (art. 7 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin, jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 87 ze zm.) nie jest wiążące w postępowaniu wszczętym na podstawie nowego wniosku.

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Jerzy Kwaśniewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 8 lipca 2005 r. sprawy z odwołania Jana S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Z.W. o rentę z tytułu niezdolności do pracy w związku z działaniami wojennymi, na skutek kasacji ubezpieczonego od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 6 września 2004 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżone postanowienie.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 29 lipca 2002 r. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w Z.W. odmówił kolejnemu wnioskowi Jana S. o przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z działaniami wojennymi. Jej podstawą było orzeczenie lekarza orzecznika ZUS z dnia 17 lipca 2002 r. stwierdzające brak związku trwałej całkowitej niezdolności do pracy, połączonej z niezdolnością do samodzielnej egzystencji, ze skutkami urazu głowy doznanego przez ubezpieczonego w dniu 26 września 1944 r.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Piotrkowie Trybunalskim postanowieniem z dnia 9 czerwca 2004 r. odrzucił odwołanie od tej decyzji na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. Ustalił, że wniosek, który załatwiała zaskarżona

decyzja był piątym wnioskiem skarżącego o przyznanie renty wojennej. Wcześniej-
sze wnioski, składane w latach 1988, 1989, 1990 i 2000, organ rentowy załatwiał de-
cyzjami odmownymi. Sąd Wojewódzki w Częstochowie wyrokami z dnia 20 grudnia
1988 r. i z dnia 4 czerwca 1990 r. oddalił odwołania od dwu z nich, a odwołanie od
decyzji z dnia 25 stycznia 1992 r. odrzucił postanowieniem z dnia 1 lipca 1991 r. z
powodu prawomocnego uprzedniego rozstrzygnięcia sprawy między tymi samymi
stronami o to samo roszczenie. Apelacja ubezpieczonego od wyroku Sądu Okręgo-
wego w Częstochowie z dnia 7 września 2000 r., którym odrzucono odwołanie od
kolejnej odmownej decyzji z dnia 26 kwietnia 2001 r., została oddalona wyrokiem
Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 kwietnia 2001 r. W tym stanie rzeczy
Sąd Okręgowy przyjął, że sprawa o dochodzone obecnie świadczenie została już
prawomocnie między stronami osądzona. W ocenie tego Sądu nie było podstaw do
ponownego rozpoznania sprawy na podstawie art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia
1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity
tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), gdyż pisma i dokumenty załączone do
ostatniego wniosku nie zawierają nowych dowodów ani nie przytaczają okoliczności,
które miałyby wpływ na prawo do renty, a nie były brane pod uwagę w poprzednim
postępowaniu.

Zażalenie ubezpieczonego oddalił Sąd Apelacyjny w Łodzi postanowieniem z
dnia 6 września 2004 r. Oceniał, że wobec niezmiennego stanu faktycznego kształ-
tującego sytuację prawną ubezpieczonego, wyroki Sądu Wojewódzkiego w Często-
chowie z dnia 20 grudnia 1988 r. i z dnia 4 czerwca 2000 r. mają powagę rzeczy
osądzonej.

Kasacja ubezpieczonego została oparta na podstawie naruszenia art. 114
ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń
Społecznych przez przyjęcie, że dowody przedstawione przy ostatnim wniosku nie są
dowodami nowymi w rozumieniu tego przepisu oraz art. 199 § 2 pkt 1 k.p.c., przez
przyjęcie, że sprawa między nim a organem rentowym o rentę wojenną została pra-
womocnie rozstrzygnięta. Skarżący podniósł, że tożsamość roszczenia nie zachodzi
przy zmianie okoliczności faktycznych, a te - związane z jego stanem zdrowia - po-
winny być ocenione na podstawie opinii biegłych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd drugiej instancji, wspierając swoją argumentację poglądem Sądu Najwyższego wyrażonym w wyroku z dnia 25 września 1998 r., II UKN 373/98 (OSNAPiUS 1999 nr 21, poz. 702), że prawomocny wyrok oddalający odwołanie w sprawie o rentę inwalidzką, w którym ustalono datę powstania inwalidztwa, ma powagę rzeczy osądzonej, zważył, że - jak w stanie faktycznym tamtej sprawy - z mocy art. 366 k.p.c. nie jest dopuszczalne ponowne rozpoznanie sprawy między tymi samymi stronami o te same roszczenia, o których w nim rozstrzygnięto, jak też nie jest możliwe skuteczne powoływanie się na spełnienie przed datą wydania wyroku warunków wymaganych do przyznania świadczenia (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2002 r., II UKN 250/01, OSNAPiUS - wkładka 2002 nr 16, poz. 3 oraz z dnia 18 lutego 2003 r., II UK 139/02, OSNP 2004 nr 7, poz. 128). Pomiął jednak, że w odniesieniu do stosunków ubezpieczenia społecznego powaga rzeczy osądzonej ma walor szczególny, który ogranicza w istocie jej praktyczne znaczenie. Rozstrzygnięcia sądowe w sprawach z tego zakresu ustalają treść łączącego strony stosunku prawnego - (*rebus sic stantibus*) - w chwili wyrokowania. Nowe zdarzenia zachodzące po uprawomocnieniu się orzeczenia mogą spowodować przekształcenie treści praw i obowiązków stron stosunku ubezpieczenia społecznego, gdyż nie jest wykluczone spełnienie lub upadek przesłanek materialnoprawnych prawa do świadczeń. Zasadą rządzącą tymi stosunkami jest właśnie możliwość wzruszenia ustaleń stanowiących podstawę prawomocnych orzeczeń (art. 114 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z funduszu ubezpieczeń społecznych - jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), także przez wydanie nowej decyzji organu rentowego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 3 października 1996 r., II UZP 18/96, OSNAPiUS 1997 nr 7, poz. 117, a poprzednio uchwałę z dnia 20 września 1978 r., II UZP 7/78, OSNCP 1979 nr 3, poz. 48, postanowienie z dnia 19 stycznia 1984 r., II URN 131/83, OSNCP 1984 nr 10, poz. 177, wyrok z dnia 8 października 1986 r., II URN 182/86, OSNCP 1987 nr 12, poz. 212, postanowienie z dnia 14 stycznia 1997 r., II UKN 50/96, OSNAPiUS 1997 nr 17, poz. 328 i wyrok z dnia 5 sierpnia 1999 r., II UKN 231/99, OSNAPiUS 2000 nr 19, poz. 734).

Zmiana okoliczności zawsze otwiera drogę do ponownego rozpoznania sprawy. Stwierdzenie prawomocnym wyrokiem, że inwalidztwo warunkujące prawo do renty nie było następstwem zranień, kontuzji i innych obrażeń lub chorób doznanych w walce z wrogiem (art. 7 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin, jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9,

poz. 87 ze zm.) może być obalone w każdym czasie w postępowaniu wszczętym na podstawie nowego wniosku. Spełnienie warunków wymaganych do ustalenia prawa do renty inwalidy wojennego nie jest - w przeciwieństwie do renty, o której rozstrzygał Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 25 września 1998 r. - limitowane żadnymi terminami, zatem organ rentowy musi każdy wniosek o ustalenie prawa do tego świadczenia rozpatrzyć merytorycznie, uwzględniając zmiany w stanie zdrowia ubezpieczonego także wówczas, gdy brak prawa do świadczeń został wcześniej ustalony orzeczeniem organu odwoławczego. Nie jest w nowych okolicznościach ograniczony spełnieniem przesłanek z art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i może wydać we własnym zakresie decyzję przyznającą prawo do świadczeń lub podwyższającą ich wysokość.

Z tego względu prawomocny wyrok odmawiający przyznania skarżącemu renty wojennej nie zamykał drogi do ponownego złożenia wniosku o to świadczenie. Organ rentowy prawidłowo potraktował złożenie - po wydaniu prawomocnego wyroku - wniosku uzupełnionego zaświadczeniami o stanie zdrowia skarżącego jako nowy wniosek i skierował go na badania lekarskie. Tak samo uczynił Sąd pierwszej instancji. Nietrafnie więc Sąd drugiej instancji zakwestionował na gruncie art. 199 § 1 pkt 2 w związku z art. 379 pkt 3 k.p.c. postępowanie Sądu Okręgowego, które w istocie nie zmierzało do obalenia ustaleń prawomocnego wyroku, lecz miało na celu - przez prowadzenie dowodu z opinii biegłych - ustalenie spełnienia warunków do świadczenia w dniu wydania zaskarżonej decyzji. Sprawa, w której Sąd pierwszej instancji rozpoznawał odwołanie od tej decyzji, dotyczyła innej materii niż przedmiot postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2004 r., II UK 403/03, OSNP 2005 nr 3, poz. 44 oraz wyrok z dnia 2 grudnia 2004 r., III UK 35/04, dotychczas niepublikowany), decyzja z dnia 29 lipca 2002 r. wyrażała bowiem stanowisko organu rentowego w odniesieniu do nowych okoliczności, a skoro obejmowała odmowę prawa do świadczenia, przysługiwało od niej odwołanie na zasadach ogólnych (art. 83 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.).

Mając to na względzie Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 393¹⁵ k.p.c.).

=====